

جنگ نرم و راهکارهای مقابله با آن با الهام از دیدگاه مقام معظم رهبری

تاریخ دریافت مقاله: ۹۲/۱/۲۷

تاریخ تأیید مقاله: ۹۲/۵/۲۸

سعید ملکی *

داود حاتمی **

چکیده:

هدف این مقاله، بررسی جنگ نرم و راهکارهای مقابله با آن، با الهام از دیدگاه مقام معظم رهبری و ذکر منابع قدرت نرم جمهوری اسلامی ایران در برابر تهدیدهای نرم آمریکا بوده و در صدد است با استفاده از روش توصیفی-تحلیلی، جنگ نرم را تعریف و واکاوی کرده، راه‌های مقابله با آن را با تأکید بر دیدگاه‌های مقام معظم رهبری تحلیل کند. فرضیه اصلی تحقیق، مبتنی بر ظرفیت‌های بالقوه و بالفعل قدرت نرم جمهوری اسلامی در برابر تهدیدهای نرم آمریکا و به دنبال آن است که ناتوانی آمریکا را در برابر قدرت نرم جمهوری اسلامی اثبات کند. در این تحقیق، ویژگی‌ها و ابعاد مختلف قدرت نرم به طور عام و قدرت نرم جمهوری اسلامی در مقابل آمریکا و سایر دشمنان ایران به طور خاص مورد بررسی و ارزیابی قرار گرفته است. نتایج تحقیق نشان از آن دارد که ایران توانسته است با رهنمودهای مقام معظم رهبری و تکیه بر منابع و توانایی‌های خود، جلوی جنگ نرم آمریکا و پیامدهای ناشی از آن را بگیرد و به این امر اذعان دارد که برای مقابله با جنگ نرم باید از قدرت نرم استفاده کرد و این مهم نیز در گرو شناخت قدرت نرم، سازوکارها و ابزار آن است.

واژگان کلیدی: جنگ نرم، قدرت نرم، مؤلفه‌های جنگ نرم، ایران.

مقدمه

جنگ نرم^۱ نوعی از جنگ است که در قرن بیست و یکم و در عصر ارتباطات، مورد توجه قدرت‌های استکباری قرار گرفته است. مفهوم جنگ نرم، در مقابل «جنگ سخت»^۲ است و تعریف واحدی که مورد پذیرش همگان باشد، ندارد. جنگ نرم در فرهنگ سیاسی به معنای فروپاشی از درون و در حقیقت؛ شامل هر گونه اقدام روانی و تبلیغات رسانه‌ای است که «جامعه هدف» یا گروه هدف را نشانه می‌گیرد و با هدف گرفتن فکر و اندیشه ملت‌ها، نقش مهمی در سست کردن حلقه‌های فکری و فرهنگی جوامع ایفا می‌کند و بدون درگیری نظامی، رقیب را به انفعال یا شکست وا می‌دارد.

تا سال ۱۹۴۵ میلادی، اغلب جنگ‌ها، جنگ سخت بود. پس از آن، با توجه به دو قطبی شدن جهان به بلوک شرق و غرب، دور جدیدی از رقابت‌ها میان آمریکا و شوروی سابق آغاز شد که به «جنگ سرد» مشهور شد. جنگ سرد، ترکیبی از جنگ سخت و جنگ نرم بود که طی آن، دو ابرقدرت در عین تهدیدهای سخت، از رویارویی مستقیم با یکدیگر پرهیز می‌کردند. (ماهیشانیان، ۱۳۸۶: ۷۴-۵۷)

امروزه با کوچک‌تر و پیچیده‌تر شدن جهان به واسطه رشد روزافزون وسایل ارتباط جمعی - از قبیل اینترنت و ماهواره - معادلات گذشته در تنظیم روابط بین کشورها تا حدود زیادی به هم خورده و جای خود را به معادلات جدیدی داده است؛ به گونه‌ای که به جای به کارگیری مستقیم زور، توجه قدرت‌ها به استفاده از قدرت نرم و ایجاد تغییرات از طریق مسالمت‌آمیز با به کارگیری شیوه‌های نوین مداخله در امور داخلی کشورها جلب شده است.

اصطلاح تهدید نرم، از جمع دو واژه «تهدید» به معنی ترساندن و بیم دادن و «نرم» به معنای هر چیز ملایم، تشکیل شده است. اما تهدید نرم که مترادف با تهاجم فرهنگی، ناتوی فرهنگی و امپریالیسم فرهنگی است، در اصطلاح؛ به معنی اعمال قدرت به منظور اشاعه ارزش‌های فرهنگی امپریالیسم در میان ملل جهان سوم و خفه کردن این ملت‌هاست. تهاجم فرهنگی از راه‌های گوناگون به قصد تضعیف تعهد اخلاقی، تضعیف نهاد خانواده، تضعیف شئون اجتماعی، سیاسی و اقتصادی و تشویق بی‌بندوباری صورت

1. Soft War.

2. Hard War.

می‌گیرد. انقلاب‌های رنگی در چندین کشور بلوک شرق و شوروی سابق، نمونه‌ای از جنگ نرم است. آمریکایی‌ها با استفاده از این نوع جنگ، موفق به تغییر چندین رژیم سیاسی در کشورهایی چون: لهستان، گرجستان، چک، قرقیزستان، اوکراین و تاجیکستان شده‌اند. در تمامی این دگرگونی‌های سیاسی، بدون استفاده از ابزار خشونت و صرفاً با تکیه بر قدرت نرم و ابزار رسانه، با تغییر در ارزش‌ها و الگوهای رفتاری، از رژیم‌های سیاسی حاکم مشروعیت‌زدایی شد و از طریق جنبش‌های مردمی و ایجاد بی‌ثباتی سیاسی، قدرت سیاسی جابه‌جا شده است. جنگ نرم در قالب‌های مختلف از جمله: انقلاب مخملی، انقلاب‌های رنگی (انقلاب نارنجی و...)، عملیات روانی، جنگ رسانه‌ای با استفاده از ابزارهای رسانه‌ای (رادیو، تلویزیون، روزنامه و امثال آن) و غیره، توانست نظام سیاسی بعضی از کشورها - مانند اوکراین و گرجستان - را تغییر دهد.

برای تغییر در حکومت‌ها از شیوه‌های مختلف استفاده می‌شود (عسگری، ۱۳۸۴: ۸۳)؛ کودتا، شورش‌های اجتماعی، اصلاحات، جنبش‌های اجتماعی، انقلاب‌های اجتماعی، انقلاب‌های رنگی، انقلاب‌های مخملی، تهاجم یا جنگ داخلی و غیره، از شیوه‌های تغییر حکومت‌هاست. امروزه جهان غرب، به ویژه آمریکا، قدرت جدیدی با عنوان «قدرت نرم» را پیشانی دو قدرت پیشین (قدرت سخت و قدرت اقتصادی) خود قرار داده‌اند که به کارگیری این قدرت با کمترین هزینه، اهداف راهبردی و مهمی را تعقیب می‌کند. در سال‌های اخیر، قدرت نرم و مفاهیم همشین و مرتبط با آن، مانند آسیب نرم، تهدید نرم، انقلاب نرم (رنگی)، جنگ نرم و براندازی نرم، در گفتمان امنیت ملی کشورهای مذکور جایگاه خاصی یافته و سرمایه‌گذاری کلانی بر روی آن انجام شده است. به عنوان نمونه، وقوع انقلاب‌های نرم (رنگی) در کشورهایی از قبیل گرجستان، اوکراین و قرقیزستان، نشان از کاربرد قدرت نرم در راستای براندازی نرم و سقوط حکومت‌های این کشورها داشته است. (نوروزی و همکاران، ۱۳۹۱: ۱۹-۱۸)

کلید خوردن جنگ نرم علیه ایران در مقطع فعلی را باید ناشی از گسترش حس تنفر از آمریکا در جهان دانست که به نظر سران کاخ سفید، «ایران» مرکز اصلی ایجاد این تنفر و گسترش آن است. در آمریکا برای مقابله با این موج، «نیروی واکنش سریع» تشکیل شده تا اولاً، به خنثی‌سازی نفوذ معنوی ایران در کشورهای اسلامی و منطقه خاورمیانه بپردازد و ثانیاً، با القای خطرناک بودن ایران برای امنیت همسایگان، اذهان

عمومی از اقدامات و نقشه‌های ایالات متحده منحرف شود. (همان)

مقام معظم رهبری در یک راهبرد بلندمدت، از مفاهیم تهاجم فرهنگی (۱۳۷۰) تا ناتوی فرهنگی^۱ (۱۳۸۵) و جنگ نرم (۱۳۸۸)، به عنوان دغدغه‌های اصلی کشور یاد فرموده‌اند. بنابر این، ضروری است تا با عنایت به موفقیت و جایگاه حساس و راهبردی جمهوری اسلامی ایران، ضمن فراهم کردن سازوکار لازم، اعم از حوزه‌های نظری و کاربردی، به نحو جدی و شایسته با این جبهه جنگی برخورد شود.

روش تحقیق

در این نوشتار، به تناسب شرایط و زمینه‌های مختلف، روش‌های گوناگونی در فرایند تحقیق انتخاب و اتخاذ شده است. در مرحله نخست، به منظور کنکاش در مباحث نظری، از روش سنتی مبتنی بر تحقیق در مطالعات انجام‌شده بهره گرفته شده؛ در مرحله دوم، برای توصیف و تبیین محدوده مورد مطالعه، از روش توصیفی استفاده شده و سپس به منظور بررسی وضعیت موجود، از روش ارزیابی کمک گرفته شده است.

تعاریفی از جنگ نرم

گاه برخی از مفاهیم و واژه‌ها، حامل تغییرات پارادایمی^۲ هستند. مفاهیمی همچون: جنگ نرم و تهدید نرم که طی دهه‌های اخیر وارد ادبیات سیاسی شده‌اند، از این جمله به شمار می‌آیند. آنها تنها به ظهور شیوه‌های جدید مبارزه یا تحولات سیاسی و امنیتی نوپدید اشاره ندارند، بلکه فراتر از آن، خبر از ظهور مکتب جدیدی در عرصه رقابت‌ها و مخاصمه‌های بین‌المللی می‌دهند.

جوزف نای^۳، قدرت نرم را «توانایی شکل‌دهی ترجیحات دیگران» تعریف کرده است. وی، از قدرت سخت به «قدرت برای اجبار» و از قدرت نرم به «قدرت برای جذب و اقناع» تعبیر می‌کند.

کرلانتریک^۴، پژوهشگر بنیاد کارنگی^۵ قدرت نرم را این‌گونه تعریف می‌کند: «قدرت

1. Cultural NATO.
2. Paradigm.
3. Joseph Nye.
4. Krlantzyk.
5. Carnegie.

نرم به آن دسته از قابلیت‌ها و توانایی‌های کشور اطلاق می‌شود که با به کارگیری ابزاری چون فرهنگ، آرمان یا ارزش‌های اخلاقی، به صورت غیر مستقیم بر منافع یا رفتار یا موجودیت دیگر کشورها اثر می‌گذارد.»

به گفتهٔ جین شارب^۱، هدف جنگ نرم، تغییر دولت‌های نامطلوب یا فروپاشی حکومت‌ها و کسب قدرت سیاسی است و به صلح‌طلبی و اعتقادات اخلاقی و مذهبی ربطی ندارد. جنگ نرم گزینه‌ای به جای جنگ سخت و مسلحانه برای رویارویی با حکومت‌های مورد نظر است. (رنجبران، ۱۳۸۸: ۲۹)

پرفسور حمید مولانا در کتاب «اطلاعات عالمگیر و ارتباطات جهانی» در سال ۱۹۸۶ قدرت نرم را قدرت بر شکل‌دهی و تغییر ایده‌ها و ترجیحات طرف مقابل تعریف کرد. «جنگ نرم، استفادهٔ دقیق و طراحی شده از تبلیغات و دیگر اعمالی است که منظور اصلی آن تأثیرگذاری بر عقاید، احساسات، تمایلات و رفتار دشمن، گروه بی‌طرف یا گروه‌های دوست است؛ به نحوی که برای برآوردن مقاصد و اهداف ملی پشتیبان باشد.» جنگ نرم در برابر جنگ سخت، در حقیقت شامل هر گونه اقدام روانی و تبلیغات رسانه‌ای که جامعه، گروه یا گروه‌های هدف را نشان می‌گیرد و بدون جنگ و درگیری نظامی و گشوده شدن آتش، رقیب را به انفعال یا شکست وا می‌دارد. جنگ رایانه‌ای، اینترنتی، براندازی نرم، راه‌اندازی شبکه‌های رادیویی و تلویزیونی و شبکه‌سازی، از مصادیق جنگ نرم هستند. (نای، ۱۳۸۷: ۳۷)

جوزف نای، از اندیشمندان معاصر، معتقد است که مبنای قدرت سخت یا جنگ سخت، بر «اجبار» و مبنای قدرت نرم بر «اقناع» است. او بر خلاف بعضی از صاحب‌نظران، اقتصاد و دیپلماسی را زیرمجموعهٔ قدرت سخت قرار داده، تنها از رسانه به عنوان قدرت نرم نام می‌برد.

جنگ نرم؛ راهبرد مقابله با جمهوری اسلامی ایران

جمهوری اسلامی ایران به لحاظ وسعت سرزمینی، کمیت جمعیت، کیفیت نیروی انسانی، امکانات نظامی، منابع طبیعی سرشار و موقعیت جغرافیایی ممتاز در منطقهٔ خاورمیانه و هارت‌لند^۲ نظام بین‌الملل، به قدرتی کم‌نظیر تبدیل شده است که از دید

1. Jane Sharb.
2. Hart Land.

کارشناسان سیاسی کشورهای غربی، دیگر نمی‌توان با یورش نظامی و جنگ سخت آن را سرنگون کرد؛ بلکه تنها راه سرنگونی نظام جمهوری اسلامی، پیگیری سازوکارهای جنگ نرم و به کارگیری فنون عملیات روانی با استفاده از سه راهبرد رهنامه^۱ مهار، نبرد رسانه‌ای و ساماندهی و پشتیبانی از نافرمانی مدنی است.

پدیده جنگ نرم که هم‌اکنون به عنوان پروژه‌ای عظیم علیه جمهوری اسلامی ایران در حال تدوین است، در شاخص‌هایی مانند ایجاد نابسامانی اقتصادی، شکل دادن به نارضایتی در جامعه، تأسیس سازمان‌های غیر دولتی در حجم گسترده، جنگ رسانه‌ای، عملیات روانی برای ناکارآمد جلوه دادن دستگاه اداری و اجرایی دولت، تضعیف حاکمیت ایران از طریق روش‌های مدنی و ایجاد ناتوی فرهنگی متبلور می‌شود. عوامل براندازی در فرایند جنگ نرم، یا از زمینه‌های موجود در جامعه برای پیشبرد اهداف خود بهره می‌برند یا به طور مجازی سعی در ایجاد نارضایتی در نزد افکار عمومی و سپس بهره‌برداری از آن را دارند.

به طور کلی، تهدیدها علیه امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران را در برهه زمانی کنونی، می‌توان در گونه‌تهدیدهای نظامی و نرم تقسیم‌بندی کرد.

در همین راستا، کمیته صلح جاری برای مقامات آمریکایی نیز تنها راه تغییر نظام جمهوری اسلامی ایران را پیگیری جنگ نرم به جای جنگ سخت می‌داند. سه محور اصلی این راهبرد، که دلتا نام دارد، استفاده از روش‌های رهنامه^۱ مهار، نبرد رسانه‌ای و ساماندهی نافرمانی مدنی است.

استفاده از مشکلات اقتصادی؛ تنوع کثرت قومی ایران؛ ایجاد و دامن زدن به نافرمانی مدنی در تشکلهای دانشجویی و نهادهای غیر دولتی و صنفی؛ تلاش در نزدیکی به مردم، تحت پوشش حمایت از حقوق بشر و دموکراسی در ایران؛ ایجاد شبکه‌های متعدد رادیو - تلویزیونی فارسی‌زبان؛ حمایت از اپوزیسیون^۲ (سفر فعالان جوان خارجی از کشورهای متحد با آمریکا به ایران تحت عناوین جهانگرد که در صورت نیاز، به جنبش‌های مدنی و نافرمانی‌ها بپیوندند)؛ تسهیل فعالیت سازمان‌های مردم‌نهاد^۳ آمریکایی در ایران؛ دعوت فعالان جوان ایرانی به خارج برای شرکت در هم‌اندیشی‌های کوچک (این افراد باید از

1. Doctrine.
2. Opposition.
3. Non-Governmental Organization/NGO.

سوی مقامات آمریکایی انتخاب شوند نه نهادهای ایرانی)؛ استفاده از سفارتخانه‌های کشورهای دیگر و به طور کلی، تضعیف ستون‌های حمایتی حکومت ایران، از جمله راهکارهای اجرای راهبرد دلتا به شمار می‌آیند. (ماه‌پیشانیان، ۱۳۸۶: ۱۰۶)

البته در شرایط فعلی به نظر می‌رسد قدرت متراکم و سخت آمریکا، دچار بحران اساسی شده است. به همین منظور، آمریکا درصدد به کارگیری قدرت نرم برای مقابله با حریفان خود، به خصوص ایران است. همچنین، این گزارش تأکید می‌کند که در کشورهایی که اکثر جمعیتشان مسلمانند، آمریکا باید احتمالاً بیشتر بر قدرت نرم متمرکز شود. با این حال، این کشور وجهه‌ای منفی دارد، اما ایران در این کشورها تصویری بسیار مطلوب از خود بر جا گذاشته است.

همچنین می‌توان دلایل روی آوردن به ناتوی فرهنگی را نسبت به ناتوی نظامی به شرح ذیل بیان کرد:

- گستره و دوربرد ناتوی فرهنگی فراتر از مرزهای جغرافیایی، بلکه مرزهای فکر، اندیشه و فرهنگ ملت‌هاست؛ اما دوربرد ناتوی نظامی، مرزهای جغرافیایی یک یا چند کشور است.

- راهبرد و رهیافت ناتوی فرهنگی، قبضه کردن باورها، ایدئولوژی و جهان‌بینی ملت‌ها و فرهنگ‌هاست؛ اما راهبرد رویکرد نظامی، تصرف زمین و کسب منابع و مراکز مهم اقتصادی است.

- ویرانی‌ها، تلفات و خرابی‌ها در کارکرد نظامی و جنگ سخت، محسوس و ملموس است، ضمن آنکه با هزینه کردن، قابل بازسازی است؛ ولی در ناتوی فرهنگی، ویرانی‌ها و تلفات و به تعبیر بهتر؛ آسیب‌ها، نامحسوس است. بنابراین، تخریب فکری و فرهنگی به آسانی بازسازی نمی‌شود.

- ناتوی فرهنگی جنگ نرم، بدون خاکریز و بی سروصداست؛ اما ناتو با رویکرد نظامی، درگیر جنگ سخت و پر سروصداست.

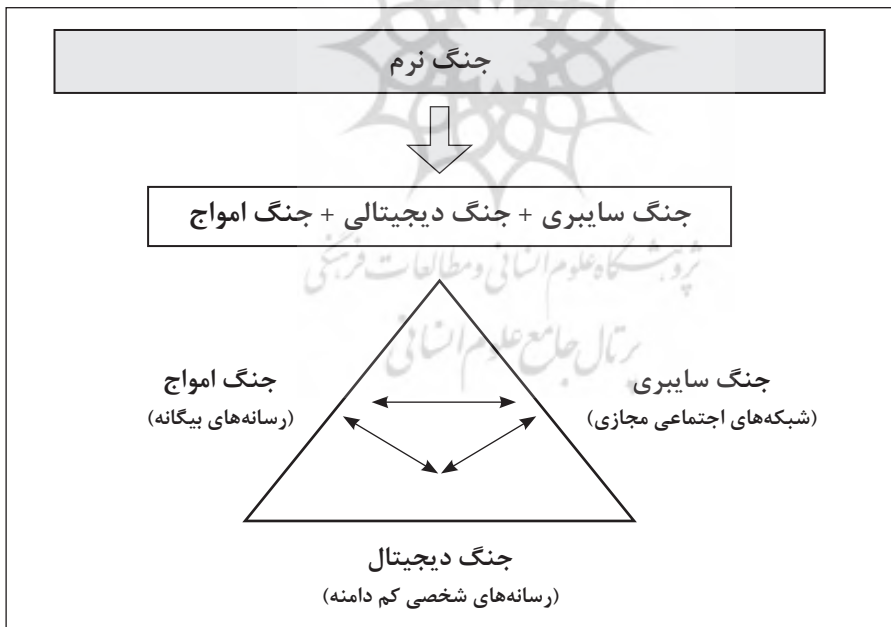
- کارکرد ناتوی فرهنگی، بلندمدت، پرجاذبه، پربازده، کم‌دردسر و کم‌هزینه‌تر است؛ ولی ناتو با رویکرد نظامی، کوتاه‌مدت، خشک و سخت، کم‌بازده و پر دردسر و پرهزینه‌تر است.

- تلفات انسانی در جبهه نظامی، مقدس، ارزشمند و ماندنی است، به خصوص در

فرهنگ دینی که تحت عنوان شهادت از آن یاد می‌شود؛ اما در عرصه فرهنگی، ذهن‌ها و اندیشه‌ها آسیب می‌بینند.

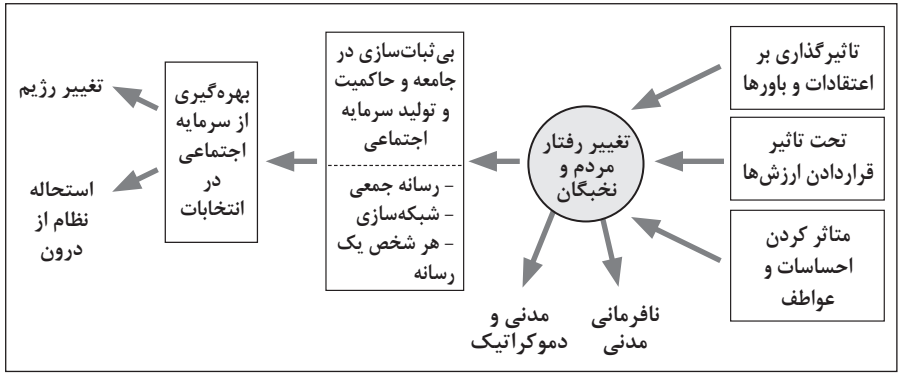
به طور کلی، فرهنگ هر قوم و آیینی و به تعبیر دیگر؛ فرهنگ هر ملت و کشوری، در بر گیرنده باورها، ارزش‌ها، آداب و رسوم و بایدها و نبایدهایی است که به عنوان زیربنای اصلی هویت آن کشور به شمار می‌آید؛ بنابر این، از جمله اهداف ناتوی فرهنگی، به حاشیه راندن فرهنگ ملی و دینی جوامع و ملت‌هاست تا با حاکم کردن فرهنگ لیبرال دمکراسی^۱ در راستای فرهنگ‌سازی جهانی، خواسته‌های خود را در تمام ابعاد تأمین کنند و در عمل، اداره کشورها و به تعبیر صحیح‌تر؛ اداره امور جهان را به دست‌گیرند. فعالیت‌های شبکه‌سازی جنگ نرم ایالات متحده آمریکا و بریتانیا، امروزه برای نبرد با اسلام و حکومت‌های اسلامی، به خصوص ایران به کار برده می‌شود. جمهوری اسلامی باید در مقابل تز جنگ نرم، آنتی‌تزه‌های مناسب را انتخاب کند تا از این طریق بتواند فرهنگ ایرانی-اسلامی خود را در برابر تهاجم غرب، حفظ کند. (سریع‌القلم، ۱۳۸۱: ۱۰-۴)

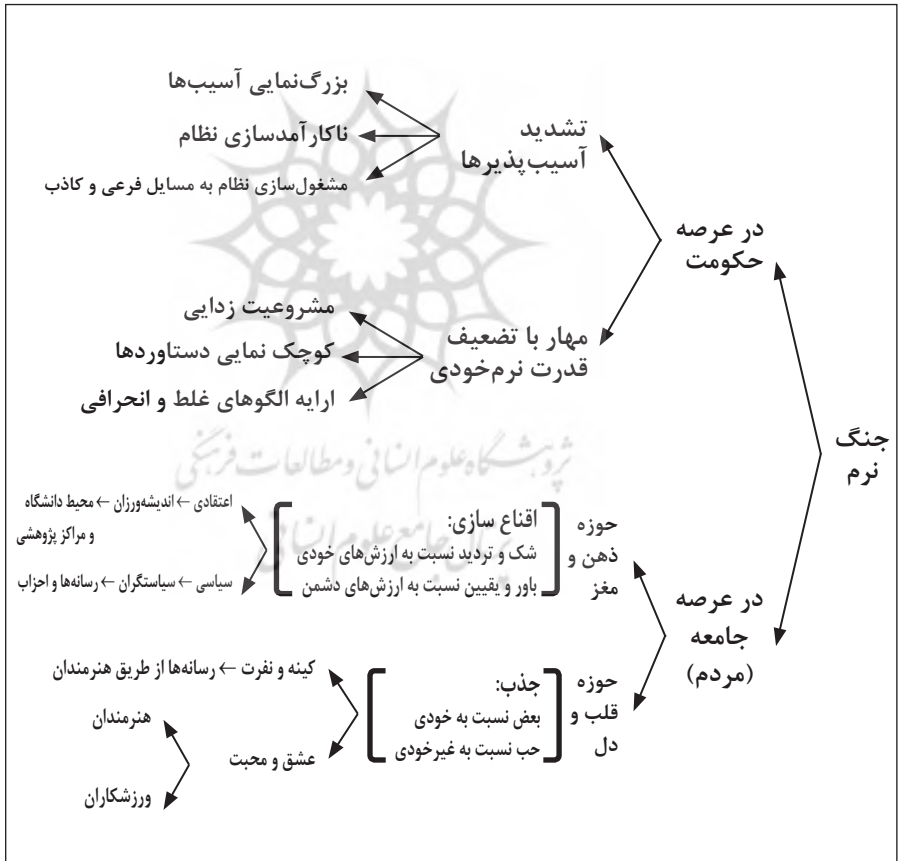
شکل ۱: جنگ نرم

1. Liberals Democracy.

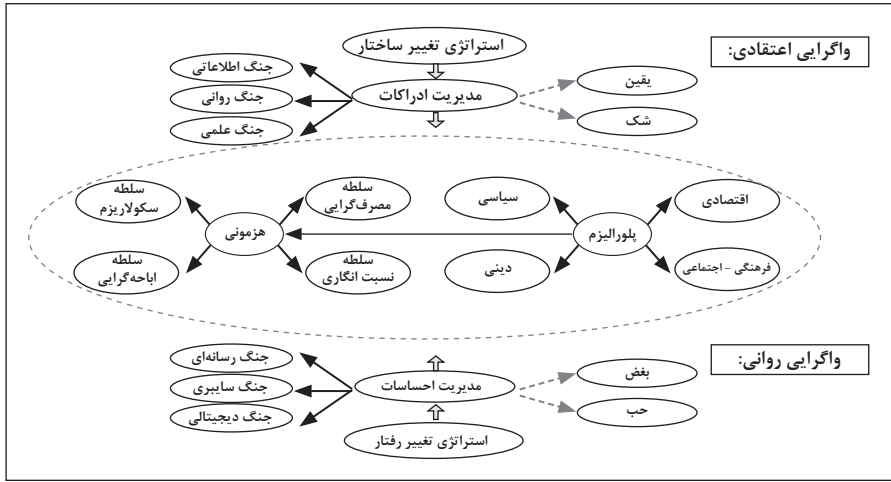

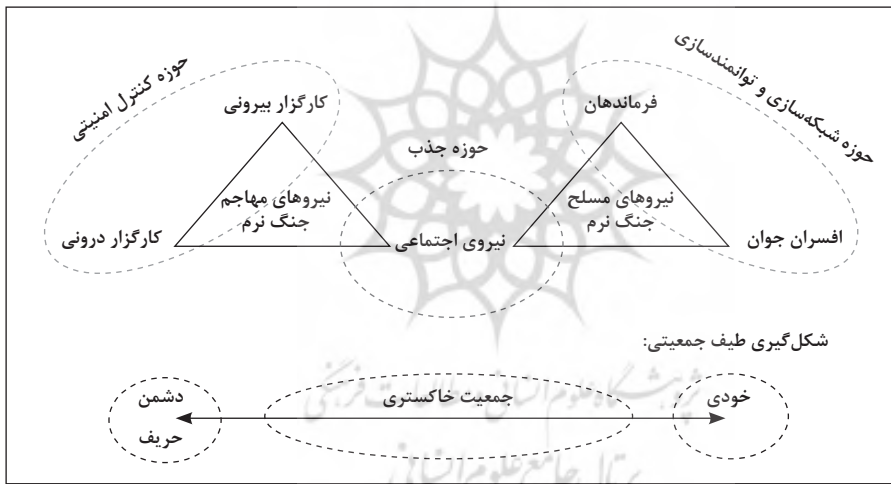
شکل ۲: فرایند شکل‌گیری جنگ نرم

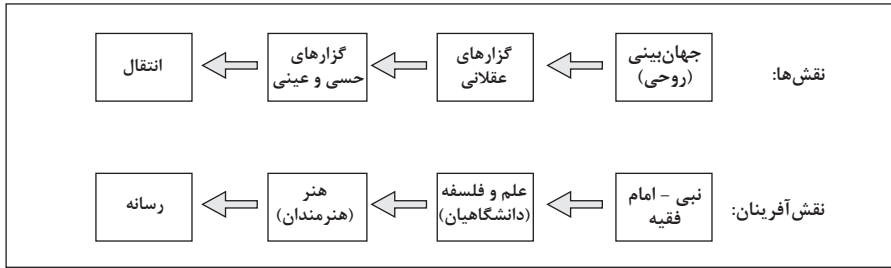
شکل ۳: الگوی مفهومی جنگ نرم

شکل ۴: مؤلفه‌های جنگ نرم

شکل ۵: چار چوب صحنه جنگ نرم

شکل ۶: تبیین نقش‌ها در صحنه جنگ نرم

تهاجم فرهنگی ← شبیخون فرنگی ← ناتوی فرهنگی ← تهدید نرم ← جنگ نرم

شکل ۷: فرایند تکوین جنگ نرم (استنتاج از دیدگاه مقام معظم رهبری)

اهداف جنگ نرم

۱. استحاله فرهنگی؛
۲. استحاله سیاسی و تخریب چهره‌های ارزشی و نهادهای انقلابی مانند سپاه و بسیج؛
۳. ایجاد ناامنی و رعب و ترس و شایعه؛
۴. تفرقه و اختلاف درونی؛
۵. ترویج روحیه ناامیدی و کسالت به جای شادابی و نشاط؛
۶. ترویج بی‌تفاوتی در برابر مسائل مهم کشور؛
۷. تقویت نارضایتی و دامن زدن به آن و اختلافات قومی و سیاسی و...؛
۸. تلاش برای بحرانی جلوه دادن اوضاع کشور؛
۹. تضعیف ساختار سیاسی و براندازی.

مهم‌ترین روش‌های کلی جنگ نرم از نگاه مقام معظم رهبری

۱. مخدوش کردن نقاط قوت و امیدبخش؛
۲. بزرگنمایی نقاط ضعف و القای یأس؛
۳. ایجاد تفرقه در سطوح مختلف؛ از مسئولان گرفته تا غیر مسئولان و آحاد مردم؛
۴. ایجاد غفلت از دشمن به خصوص اغفال خواص و نخبگان از تأثیر دشمن.

مهم‌ترین محورهای عملیات روانی دشمن در کلام مقام معظم رهبری

۱. مرعوب کردن مسئولان، شخصیت‌های سیاسی و نخبگان کشور؛
۲. تضعیف اراده عمومی مردم؛
۳. تغییر درک صحیح مردم از واقعیت‌های موجود جامعه؛
۴. سلب اعتماد ملت از مسئولان کشور؛
۵. ترویج شایعه تحریم و فشار اقتصادی بر کشور؛
۶. ترویج شایعه به کارگیری ابزار خشونت علیه ملت ایران؛

۷. عوض کردن جای متهم و مدعی با ابزار تبلیغاتی و رسانه‌ای؛
  ۸. ترساندن ملت‌های منطقه از ملت ایران و انقلاب اسلامی؛
  ۹. دامن زدن به اختلافات مذهبی، قومی، جناحی، سیاسی و رقابت‌های صنفی.
- (مقتی، ۱۳۸۴: ۷)

ظرفیت‌های جمهوری اسلامی ایران

۱. قدرت باور و ایمان؛ قدرت ایمان، نظامی قدرتمند از جمهوری اسلامی ایران ساخته است.
۲. قدرت رهبری بالا به ویژه در شرایط بحرانی؛ رهبری اسلامی جایگاهی است که باتقواترین و عادل‌ترین مجتهدان به آن دست پیدا می‌کنند و مؤید به تأییدات الهی است که در عرصه بحران و خطر، قدرت مدیریت رهبری معظم انقلاب و حضرت امام(ره) بارها به اثبات رسیده است.
۳. همبستگی؛ مردم مسلمان ایران از همبستگی ملی برخوردارند و هر جا به حضور نیاز بوده است، در ایفای نقش خدمتگزاری به اسلام و نظام، آمادگی کامل داشته‌اند.
۴. موقعیت برتر جغرافیایی؛ توان مسدود کردن بزرگ‌ترین شاهراه حمل و نقل دریایی انرژی سوخت در تنگه هرمز از مؤلفه‌هایی است که قدرت مهمی به ایران می‌دهد.
۵. توانمندی بالا در ابعاد مختلف نظامی و تأثیرگذاری پنهان و آشکار منطقه‌ای به همراه پیشروی در صنایع برتر نظامی؛
۶. توانمندی‌ها و کیفیت نیروی انسانی مؤمن؛
۷. قدرت الهام‌بخشی به جنبش‌های منطقه‌ای و ...

منابع قدرت نرم جمهوری اسلامی (برای مقابله با جنگ نرم):

۱. دین اسلام و مذهب تشیع به ویژه در ابعاد ذیل:
  - (الف) فرهنگ عاشورایی و روحیه شهادت‌طلبی؛
  - (ب) فرهنگ انتظار و امید به آینده؛
  - (ج) ولایت مطلقه فقیه و نظام ولایی؛
۲. قدرت معنوی و اخلاقی؛

۳. توان و سابقه فکری، فرهنگی و تمدنی؛

۴. قدرت علمی و فناوری در حال شکوفایی؛

۵. استحکام داخلی و کارآمدی نظام؛

۶. سرمایه اجتماعی؛

۷. مردم‌سالاری دینی؛

۸. قدرت بسیج‌کنندگی (توان ایجاد جنبش‌های اجتماعی)؛

۹. ظرفیت مدیریت نرم‌افزاری تهدیدها و بحران‌ها؛

۱۰. استقامت و پایداری بر اصول و ارزش‌های اسلام ناب محمدی(ص)؛

۱۱. ظلم‌ستیزی و دفاع از حقوق مظلومان و مستضعفان در جهان.

راهکارهای مقابله با جنگ نرم از نظر مقام معظم رهبری:

۱. تقویت و پربار کردن فعالیت‌های فرهنگی و هنری

از دیدگاه رهبر معظم انقلاب اسلامی، نیروهای فرهنگی نقش بسیار حساس و مهمی را در باور سازی وجود تهاجم فرهنگی و مقابله با آن دارند. ایشان با بیان اینکه حرکت عظیم انقلاب اسلامی هنوز در اوایل راه خود است، با تأکید بر تأثیر هنر می‌فرمایند:

«من به شما عرض می‌کنم که این حرکت عظیم انقلاب اسلامی، یک حرکت تمام‌شده نیست. حالا یک گوشه‌ای از لشکر آن، من و شما مییم که حالا یک ذره مثلاً اهل ادب و فرهنگ و این‌ها محسوب می‌شویم؛ «وَلِلّٰهِ جُنُودُ السَّمٰوٰتِ وَ الْاَرْضِ»؛ ... این حرکت عظیمی که با انقلاب اسلامی شروع شد، یک حرکت تمام‌شده نیست؛ مطلقاً تمام‌شده نیست، آن حرکت ادامه دارد. همین‌ی که حالا معمول شده که در بیان‌ها و در تلویزیون و توی تبلیغات و توی دادگاه و توی زبان همه، می‌گویند: جنگ نرم؛ راست است، این یک واقعیت است؛ یعنی الان جنگ است. البته این حرف را من امروز نمی‌زنم، من از بعد از جنگ - از سال ۶۷- همیشه این را گفته‌ام؛ بارها و بارها. علت این است که من صحنه را می‌بینم؛ چه بکنم اگر کسی نمی‌بیند؟! ... این تمام نشده. چون تمام نشده، همه وظیفه داریم. وظیفه مجموعه فرهنگی و ادبی و هنری هم وظیفه مشخصی است: ابلاغ، تبیین؛ بگویند، خوب بگویند. من همیشه تکیه بر این می‌کنم: باید قالب را خوب انتخاب کنید و هنر را بایستی تمام‌عیار توی میدان بیاورید؛ نباید کم گذاشت، تا

اثر خودش را بکند». (بیانات مقام معظم رهبری در دیدار با جمعی از شعرا، فرهیختگان و اهالی فرهنگ، مورخ ۱۳۸۸/۶/۱۴).

۲. اتحاد مردم و جریان‌های سیاسی و دوری از اختلاف و تردید و بدبینی

دشمنان نظام همواره سعی کرده‌اند با ایجاد اختلاف، چنددستگی و تقابل و در نهایت، درگیری بین اقوام و مذاهب گوناگون و همچنین تنش بین جریان‌های سیاسی، هم در بُعد ملی و هم در سطح جهان اسلام به اهدافشان برسند. مقام معظم رهبری در این باره می‌فرماید:

«دشمن در جنگ نرم تلاش دارد با استفاده از ابزارهای فرهنگی و ارتباطاتی پیشرفته و با شایعه و دروغ‌پراکنی و استفاده از برخی بهانه‌ها، میان آحاد مردم، تردید، بدبینی، و اختلاف ایجاد کند ... در قضایای پس از انتخابات، به بهانه انتخابات، ایجاد تردید و اختلاف کردند تا دل‌های مردم نسبت به یکدیگر و نسبت به مسئولان چرکین شود و در چنین فضای مشوش و شلوغی، عناصر مغرض، خائن و دست‌آموز خود را برای کارهای اخلاک‌گرانه وارد صحنه کنند. اما به دلیل بصیرت مردم به نتیجه نرسیدند ... هر اقدامی که موجب مغشوش و تهمت‌آلود شدن فضا شود و مردم را نسبت به یکدیگر بدبین و مردّد کند، به ضرر کشور است ... من اصرار دارم که آحاد مردم و جریان‌های مختلف سیاسی، همه با یکدیگر متحد، در مقابل آن افراد معدودی باشند که مخالف اصل انقلاب و استقلال کشور هستند و هدف آن‌ها تقدیم کشور به آمریکا و استکبار است ... به کسانی که به دنبال مصالح کشور هستند، توصیه می‌کنم از این اختلاف‌های جزئی و غیر اصولی صرف نظر کنند». (بیانات مقام معظم رهبری در دیدار با هزاران نفر از بسیجیان سراسر کشور، مورخ ۱۳۸۸/۹/۴).

۳. امید به آینده و دیدی خوش‌بینانه همراه با اعتماد به نفس به دور از ناامیدی

مقام معظم رهبری، امید و اعتماد به نفس را سبب ناامیدی مخالفان دانسته، در این باره می‌فرماید: «مخدوش کردن نشانه‌های امید و تبدیل آن‌ها به نشانه‌های یأس و تردید و القای بن‌بست و سیاه‌نمایی و در نهایت، گرفتن پویایی جامعه، یکی از خطوط مخالفان است». (بیانات مقام معظم رهبری در دیدار با رئیس و نمایندگان مجلس خبرگان رهبری، مورخ ۱۳۸۸/۷/۲).

ایشان در این رابطه به طور صریح در دیدار با نخبگان می‌فرمایند:

«عزیزان من! شرط اصلی فعالیت درست شما در این جبهه جنگ نرم، یکی‌اش نگاه خوش‌بینانه و امیدوارانه است. نگاهتان خوش‌بینانه باشد. ببینید، من در مورد بعضی‌تان

به جای پدربزرگ شما هستیم. من نگاهم به آینده، خوش بینانه است؛ نه از روی توهم، بلکه از روی بصیرت. شما جوانید - مرکز خوش بینی - مواظب باشید نگاهتان به آینده، نگاه بدبینانه نباشد؛ نگاه امیدوارانه باشد، نه نگاه نومیدانه. اگر نگاه نومیدانه شد، نگاه بدبینانه شد، نگاه «چه فایده‌ای دارد» شد، به دنبالش بی‌عملی، به دنبالش بی‌حرکتی، به دنبالش انزوا است؛ مطلقاً دیگر حرکتی وجود نخواهد داشت؛ همانی است که دشمن می‌خواهد». (بیانات مقام معظم رهبری در دیدار با دانشجویان و نخبگان علمی، مورخ ۱۳۸۸/۰۶/۰۴).

۴. راه‌اندازی کرسی‌های آزاداندیشی و نظریه‌پردازی آزاد

با توجه به اینکه دستگاه تبلیغی، رسانه‌ای و فرهنگی استکبار با ارائه اخبار و اطلاعات شبهه‌انگیز و اغلب نادرست در زمینه رهبران و نهادهای جمهوری اسلامی، سعی در القای ناکارآمدی جمهوری اسلامی ایران و ایجاد شک و شبهه در مورد ارزش‌های دینی و هنجارهای مذهبی دارند، وجود تمهیداتی به منظور تبادل آرا و اندیشه‌ها برای جریان‌های سیاسی کشور، امری بسیار ضروری به نظر می‌رسد. مقام معظم رهبری در این زمینه می‌فرمایند: «بهترین زمینه برای ایجاد فضای اظهار نظر آزاد، تسریع در راه‌اندازی کرسی‌های آزاداندیشی در دانشگاه‌هاست». (بیانات مقام معظم رهبری در دیدار با جمعی از اساتید و اعضای هیأت علمی، نخبگان، و رؤسای دانشگاهها و مراکز تحقیقاتی، مورخ ۱۳۸۸/۰۸/۱۶).

۵. بصیرت آحاد جامعه، به ویژه نخبگان

یکی از مهم‌ترین راهبردهای ارائه‌شده و مورد تأکید مقام معظم رهبری، به ویژه پیرامون حوادث بعد از انتخابات و فتنه اخیر، برای مقابله با جنگ نرم، «بصیرت» آحاد جامعه، به ویژه خواص و نخبگان است. ایشان در جمع مردم خونگرم چالوس و نوشهر در ارتباط با ضرورت وجود بصیرت می‌فرمایند:

«بصیرت، قطب‌نمای حرکت صحیح در اوضاع اجتماعی پیچیده امروز است؛ به گونه‌ای که اگر کسی این قطب‌نما را نداشت و نقشه‌خوانی بلد نبود، ممکن است ناگهان خود را در محاصره دشمن ببیند. اگر بصیرت نباشد، انسان حتی با نیت خوب، ممکن است گمراه شود و در راه بد قدم بگذارد». (بیانات مقام معظم رهبری در جمع مردم خونگرم چالوس و نوشهر، مورخ ۱۳۸۸/۷/۱۵).

۶. ایستادگی و عدم سازش در برابر دشمنان انقلاب و نظام اسلامی

شاید بتوان صلابت و ایستادگی حضرت امام، مقام معظم رهبری و ملت ایران

اسلامی را بر سر ارزش‌ها، در برابر فتنه‌ها، فزون‌خواهی‌ها، فشارها و تهدیدهای دشمنان جمهوری اسلامی، رمز موفقیت نظام در مهار جنگ نرم دشمنان دانست. استکبارستیزی که در خطبه‌های نماز جمعه تاریخی ۲۹ خرداد ۱۳۸۸ توسط مقام معظم رهبری به طور ویژه مورد تأکید قرار گرفت. رهبر معظم انقلاب در این رابطه می‌فرماید: «به صراحت اعلام می‌کنیم ما با استکبار و نظام سلطه و تسلط چند کشور بر جهان مخالفیم و نخواهیم گذاشت این چند دولت با سرنوشت دنیا بازی کنند».

نتیجه‌گیری

کلید خوردن جنگ نرم علیه ایران را باید ناشی از گسترش حس تنفر از آمریکا در جهان دانست که به نظر سران کاخ سفید، «ایران» مرکز اصلی ایجاد این تنفر و گسترش آن است. با توجه به فرمایشهای رهبر معظم انقلاب اسلامی در چهارم آذر سال ۱۳۸۸ به مناسبت هفته بسیج در جمع هزاران نفر از بسیجیان، اولویت اصلی کشور، مقابله با جنگ نرم دشمنان است. برای مقابله موفق در جنگ نرم، باید آن را به خوبی شناخت. در این نوشتار سعی بر آن بود که جنگ نرم و راهکارهای مقابله با آن با تأکید بر دیدگاه مقام معظم رهبری به اختصار بررسی شود.

جنگ نرم متکی بر قدرت نرم است و دشمنان در این جنگ با استفاده از تمامی ابزارهای قدرت نرم، به دنبال ایجاد تغییر در باورها، افکار و رفتارهای جامعه‌اند. هدف اصلی و نهایی در جنگ نرم، تغییر ساختار سیاسی نظام اسلامی از طریق ایجاد شکاف میان ملت و دولت است. دشمنان برای رسیدن به این هدف، تلاش می‌کنند با ابزار رسانه و خلق سوژه‌های مناسب، افکار، احساسات، تحکات و تصمیم‌گیری‌ها را در کشور هدف، مدیریت کنند. اهمیت حال حاضر ابعاد برشمرده شده، نشان‌دهنده اهمیت روزافزون قدرت نرم در ترکیب منابع قدرت است و هر کشوری که بتواند سطحی مناسب از این ابعاد را در اختیار داشته باشد، به نحو مطلوب می‌تواند در برابر جریان‌ات و تهدیدهای نرم، مقاومت کرده، علاوه بر آن، به بازتولید قدرت، به ویژه از جنس نرم آن بپردازد.

بررسی‌های ابعاد مربوط به قدرت نرم نشان داد که جمهوری اسلامی با توجه به شاخص‌های برشمرده، دارای قابلیت‌های بسیاری در مقابله با تهدیدهای نرم آمریکاست. این مسئله باعث شده که طی چند سال اخیر، به ویژه پس از فتنه ۱۳۸۸، شرایط

منطقه‌ای و بین‌المللی به نحوی رقم بخورد که برتری جمهوری اسلامی ایران را در مقابل توان و سازوکارهای سخت‌افزاری و نرم‌افزاری آمریکا به رخ بکشد. همان گونه که در مقاله اشاره شد این موضوع به دفعات توسط مقامات و مؤسسات آمریکایی، ارزیابی و تحلیل و به این مسئله اعتراف شده است. بنابر این، جمهوری اسلامی جدای از توان مقابله با تهدیدهای نرم آمریکا، از این قابلیت برخوردار است که به عنوان تهدیدی نرم علیه آمریکا مطرح شود.

اساساً ماهیت انقلاب اسلامی، ویژگی‌های منحصر به فردی از جنبه‌های نرم‌افزاری را داراست که باعث کارایی هر چه بیشتر آن در برابر تهدیدهایی از این دست می‌شود. شاید بتوان صلابت و ایستادگی حضرت امام(ره)، مقام معظم رهبری و ملت ایران اسلامی را بر سر ارزش‌ها، در برابر فتنه‌ها، فزون‌خواهی‌ها، فشارها و تهدیدهای دشمنان جمهوری اسلامی، رمز موفقیت نظام در مهار جنگ نرم دشمنان دانست. برای خنثی‌سازی جنگ نرم و تداوم آن، «بصیرت و آگاهی» مهم‌ترین عامل به شمار می‌آید. با جنگ نرم فقط از طریق قدرت نرم می‌توان مقابله کرد. بنابراین، هر نوع راهبردی برای مقابله با جنگ نرم باید متکی بر قدرت نرم باشد.

در مقابله با جنگ نرم، مهم‌تر از راهبردهای دفاعی، راهبردهای آفندی است. باید با شناسایی دقیق وضعیت دشمن و با استفاده از آسیب‌های او در حوزه‌های راهبردی، که برای جمهوری اسلامی فرصت تلقی می‌شود و با به کارگیری قدرت نرم جمهوری اسلامی، در واقع؛ قدرت نرم دشمن را به چالش کشید.

از آنجا که برای مقابله با تهدیدهای نرم، داشتن راهبرد پیش از داشتن قدرت مؤثر است، شایسته است راهبرد مقابله‌ای با پروژه جنگ نرم در دو حوزه داخلی و بین‌المللی تدوین و نقش هر یک از نهادهای دولتی در آن مشخص و تبیین شود. در این راستا، تقویت توانمندی‌های کنترلی سازمان‌های امنیتی ضروری است.

منابع:

- انصاری، محمد مهدی (۱۳۸۶). «جنگ نرم آمریکا علیه ایران، چپستی و چرایی». *تارنمای بانک اطلاعات نشریات ایران*. www.magiran.com
- حجازی، سید حسین و کاظم غریب‌آبادی (۱۳۸۲). *آمایش سرزمینی و امنیت ملی جمهوری اسلامی*، فصل دوم. پروژه تحقیقاتی وزارت دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح.

- حسینی، حسین (۱۳۸۴). «نظم نوین جهانی: دموکراسی‌های غیر لیبرال یا لیبرال دموکراسی در خاورمیانه و شمال افریقا». فصلنامه مطالعات راهبردی، سال هشتم، ش ۲ (تابستان)، ص ۳۶۰.
- رنجبران، داود (۱۳۸۸). جنگ نرم. تهران: ساحل اندیشه.
- سریع‌القلم، محمود (۱۳۸۱). «مبانی نظری سیاست خارجی دولت بوش». فصلنامه مطالعات منطقه‌ای، ش ۱۳ (زمستان).
- ضیایی‌پرور، حمید (۱۳۸۳). جنگ نرم: ویژه جنگ رسانه‌ای. تهران: ابرار معاصر.
- عسگری، حسن (۱۳۸۴). «نقش بازیگران خارجی در انقلاب‌های رنگی، مورد انقلاب گرجستان». فصلنامه مطالعات آسیای مرکزی و قفقاز، سال چهاردهم، دوره چهارم، ش ۵ (پاییز)، ص ۱۱۶-۸۳.
- ماه‌پیشانیان، مهسا (۱۳۸۶). «راهکارهای آمریکا برای جنگ نرم با جمهوری اسلامی ایران». فصلنامه علمی- تخصصی عملیات روانی، سال پنجم، ش ۱۸ (زمستان)، ص ۷۴-۵۷.
- متقی، ابراهیم (۱۳۸۴). «عملیات روانی و شاخص‌های جنگ نامتقارن آمریکا علیه ایران». همشهری دیپلماتیک، شماره ۴۴، دوم فروردین، ص ۷.
- مرادی، حجت‌الله (۱۳۸۳). «اینترنت، عملیات روانی و پیش‌بینی رفتار». فصلنامه عملیات روانی، سال دوم، ش ۷ (زمستان)، ص ۵.
- نای، جوزف (۱۳۸۷). قدرت نرم: ابزارهای موفقیت در سیاست بین‌الملل. ترجمه سید محسن روحانی و مهدی ذوالفقاری. تهران، دانشگاه امام صادق (ع).
- نای، جوزف (۱۳۸۲). کاربرد قدرت نرم، ترجمه سید رضا میرطاهر، تهران: نشر قومس.
- نوروزی، محمدجواد و همکاران (۱۳۹۱). دست در دست صبح (انقلاب اسلامی). تنظیم و نظارت: معاونت راهبردی نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری در دانشگاه‌ها. قم: دفتر نشر معارف.
- Goldman, Emily D. (2004). *National Security in the Information Age*. London: Frankcass, P.220.